

A photograph of two seagulls standing on a large, dark, wet rock in a calm body of water. The background is filled with tall, thin reeds or grasses that are slightly out of focus. The sky is overcast and grey.

Luröbladet
2022

**KATTBESÖK PÅ LURÖ
ARTER ATT LETA EFTER**

NÅGRA NATURVÅRDANDE UTBLICKAR

REVIDERING AV FÅGELSKYDDSSOMRÅDEN

PRIS 20 KR



INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SIDA

3. KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/ INBJUDAN TILL ARBETSHELG

4. ORDFÖRANDE HAR ORDET

5. LÄNGTAR TILL ARBETSHELGEN

6. VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖRENINGEN 2021

8. VERKSAMHETSBERÄTTELSE BÄRÖN 2021

12. FÅGELINVENTERING 2021

15. ARTER ATT LETA EFTER

18. 40 KILOMETERS SIMTUR MELLAN EKENÄS OCH SPIKEN

17. LÅNGFÄRD PÅ SUP

18. ÄLDRE FÅGELUPPGIFTER FRÅN LURÖOMRÅDET

21. I SYMBIOS MED NATUREN

22. REVIDERING AV FÅGELSKYDD OMRÅDEN

24. SMÅNOTISER

26. SKÄRGÅRDEN FRÅN MINNENAS ARKIV

29. KATTBESÖK PÅ LURÖ

30. SMÅNOTISER

32. ARKEOLOGISKA UTGRÄVNINGAR PÅ LURÖ 2021

34. NÅGRA NATURVÅRDANDE UTBLICKAR

36. MINA FÖRTSA LURÖMINNEN

40. GLÖM INTE MEDLEMS- AVGIFTEN

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/INBJUDAN ARBETSHELG

22-24
APRIL

Vårens arbetshelg och årsmöte går av stapeln under helgen **22-24 april**. Båtarna avgår på fredagen kl. 17.00 från Spiken i söder och Ekenäs i norr. På kvällen blir det knyttmiddag där föreningsmedlemmarna tar med sig något gott som vi dukar upp till en fantastisk buffé.

Efter frukosten på lördag börjar våra arbetsuppgifter. På lördagskvällen blir det först årsmöte och sedan bjuder föreningen på middag. Efter frukost på söndag avslutar vi de arbetsuppgifter som inte hanns med dagen innan. Till söndagens lunch blir det rester från helgens alla läckerheter. Därefter går båtarna hem runt kl. 15.00.

Glöm inte lakan, handduk, kläder för alla väder, något till knyttmiddagen fredag, lunchpaket till lördag och dessutom frukost för lördag och söndag. **Ring eller maila Sune senast 19 april** om du vill med. Det finns ett **max antal** sovplatser så boka i tid. Berätta från vilken sida av Vätern du kommer och om du önskar specialkost eller har med husdjur. Mobil 0767 649440 eller westerberg.sune@gmail.com.

EXTRA ARBETSDAG PÅ BÄRÖN 7 MAJ

7
MAJ

Lördagen den **7 maj** drar föreningen till Bärön för att fortsätta arbetet på ön. Det kommer i första hand att bli städning och möblering av stugan. Vi träffas på ICA-Näras parkering i Säffle klockan 9.30 för samåkning till Millesvik. Runt 10.00 tar vi föreningsbåten ut mot Bärön. Ta med er oömma kläder och matsäck. Arbetshandskar och material finns på plats. Hör av dig till henrikahlgren@hotmail.com eller 0730 559757 om du vill med eller vill ha mer information.

14-16
OKTOBER

HÖSTENS ARBETSHELG

Inträffar **14-16 oktober** och båtarna går kl. 17.00 på fredagen för att hinna fram före mörkrets inbrott. Skriv in datumet redan nu i kalendern och meddela Sune senast 9 oktober om du kommer!

GDPR

I samband med att du betalar årets medlemsavgift godkänner du samtidigt att föreningen lagrar dina personuppgifter såsom namn, adress, telefonnummer, e-mail och när du blev/blir medlem. Mer information om föreningens policy finns på vår hemsida.

WWW.LURÖNOK.SE



QR-kod till vår hemsida

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Kära
Lurövänner.

Vi är en fantastisk förening!

Ideella föreningar i allmänhet har svårt att rekrytera nya medlemmar och förnya sig. Vi blir äldre och till slut tryter orken för oss alla. Engagemanget generellt i ideella föreningarna minskar och det känns ibland som om föreningslivet på ett sätt är utdöende. Många föreningar vittnar om svårigheter att entusiasmera och hålla kvar medlemmar. Man har så mycket annat som ska göras.

Det problemet har inte vår förening. Det har inte varit några problem att få personer i föreningen att även engagera sig i styrelsen. Under höstens arbetshelg slog vi nästan rekord med antalet deltagande medlemmar. Åldersspannet under helgen var från sex månader till 75+ år. Det kallar jag bredd och ett bra sätt att sakta förnya föreningen.

Men vad är det som gör att vår föreningen lever och frodas? Många tror jag har Lurö som en särskild plats i sitt hjärta. Härifrån har man härliga minnen att tänka tillbaka till. Man har ungåtts med fina människor, upplevt vacker natur och kulturhistoria.

Ett annan orsak till att föreningens arbetshelger är välbesökta är nog just det fysiska arbeten vi gör. Man kan faktiskt se ett direkt och ofta vackert resultat av det vi utför. Att arbeta fysiskt med kroppen brukar också ge en bra känsla.

Men den största lyckan är nog gemenskapen. I vår föreningen är alla välkomna och har en plats. Det gör inget om du inte kan bära tungt eller inte kan språket så bra. Ingen dömer dig och det finns alltid en arbetsuppgift du kan hjälpa till med.

De dignande knytmiddagarna på fredagskvällarna där alla tar med sig välsmakande mat har saknats under de senaste pandemiåren. Vi planerar i dagsläget att vårens arbetshelg kan återgå till en helt vanligt arbetshelg och tillika årsmöte. Vi ses på knytmiddagen!

Henrik Ahlgren



LÄNGTAR TILL ARBETS- HELGEN

Lova Lindh

Jag och min familj har inte varit med på arbetshelgerna på Lurö på ett par år men äntligen i höstas var vi där. Vi brukar alltid sova i den gråa stugan Vindöga och jag och min bror, Noel, sover alltid uppe på loftet. Mamma, pappa och lille Vide sover nere.

På en av arbetsdagarna gjorde vi en gungbräda av en gren från en björk som sågades ner vid Stenstaka. Vi eldade också ris. Det roligaste med arbetshelgen var att gå och dra upp linfärjan och bada bastu på lördagskvällen. Jag och min kompis Isabell som jag brukar träffa på arbetshelgerna badade även i det kalla vattnet.

Isabell och Lova gungar gungbräda på en björkgren.



Familjen brukar också åka med den snabba båten till och från Lurö när vi ska till arbetshelgerna. Åka fort tycker jag också är jätteroligt.

Isabell och Lova på väg att ta upp linfärjan.



VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2021



Redan på nyårsdagen rörde föreningsmedlemmar bort träd som blåst ner över stigarna på Lurö. I februari månad gjordes en ny driftansökan till transportstyrelsen för Lilla Brattens fyr samt båken och kummeln på Stora Kräcklingen. I mars blev ansökan beviljad för ytterligare fem år.

Under påskhelgen revs det ruttna taket på informationscentralen i Bösshamn och en stolpe till en vindvisare målades tre gånger. En stor asp togs bort som hade lagts sig över två stigar kring Bruket. Personer ur båtgruppen hjälptes åt att ta bort presenning och båtmotor på föreningsbåten och la båten på relingen så att plastningen av skrovet kan påbörjas.

Årets arbetshelg blev inställd och årsmötet flyttades till hösten. Några medlemmar åkte ändå ut sista helgen i april. På fredagen började byggandet av taket på informationscentralen. Fler medlemmar anslöt under kvällen. Under helgen sjösattes linfärjan, fyra dass målades utvändigt och vårstädades. Ett av dassen flyttades till en ny plats. Vägvisaren oljades och satte ut och den sista vindvisaren kom på plats. Föreningsbåtens skrov var lagat så motorn sattes på och därefter sjösattes båten.



Veckan efter togs ytterligare två träd bort från stigarna och arbetet runt Pumphuset påbörjades. Då togs sly och träd bort för att motverka att fler träd lägger sig över huset. Ett par föreningsmedlemmar hade veckan före svårt att hitta till Stångudden så stigmarkeringarna förbättrades vid Pumphuset.

Den 3 maj höll föreningen en digital föreläsning för Rotary Säffle om föreningens vision och arbete. Många frågor ställdes under föreläsningen.

I mitten av maj var Johannes i skärgården och skrapade samt målade kummeln på Bössholmen så nu syns ända från Kållandsö. Sly och vass røjdes också vid sandstranden i Lillebohamn på Norra Hökön med föreningens nyinköpta röjsåg.

I början av juni togs det trasiga teglet bort på Pumphuset och ersattes med hela efter att ett träd återigen ramlat på taket. En vattbräda byttes också ut. De fyra ute-dassen som föreningen ansvarar för fick en var sin extra toarulle som besökarna själva kan byta ut. En ny Stånguddenskyll sattes upp vid Pumphuset och fyra vägpi-lar uppdaterades på ön.

I början av juli sattes de nya Lurökartorna som föreningen har producerat upp på Lurö. De gamla togs ner på fem ställen och ersattes med nya. Säffle kommun har stått för hälften av kostnaden för tryck. Provisoriska varningsskyltar sattes även upp vid strandvägen mellan Stenstaka och Tegelbruket efter att flera besökare har blivit stuckna av arga jordgetingar vid en spång. Johannes var till Norra Hökön under sommaren och förbättrade stigmarkeringen.

I början av augusti monterades de två sista toalettsitsarna fast på två av dassen i Bösshamn. Toalett-papper fylldes på där det behövdes och konstverket på Stenstaka; Bris kuling, storm, stadgades upp med stålklilar som limmades fast med tvåkomponentslim i botten.

I början av okt. lämnades en föreningsbidragsansökan in till Säffle kommun på 20 000 kr. Ansökan blev senare beviljad.

I mitten av oktober arrangerade föreningen arbetshelg och årsmöte. Drygt 40 föreningsmedlemmar samlades under helgen på Lurö för arbete. Flera båtar avgick från Ekenäs i norr och Spiken i söder med sikte mot Lurö under fredagseftermiddagen. Arbetsuppgifterna under denna mestadels soliga helg bestod av att röja sly, dra ris och elda på Stenstaka och på ön Mathall.



Detta arbete gjorde föreningen på uppdrag av Länsstyrelsen och vi får 10 000 kr för det arbetet.

Arbetet med renovering av Pumphuset fortsatte, de tre sista vattbrädorna ochnockbrädorna byttes. Därefter skrapades taket på mossa och söndriga tegelpannor byttes. Några alar fälldes runt Pumphuset för att minska risken att fler alar ramlar på byggnaden under framtida stormar.

Linfärjan drogs upp på Korsön inför vintern och tampen mättes för att kunna köpa in en ny 70-meter lång tamp inför nästa säsong. Föreningens förråd städades och vindvisarna inventerades för framtida uppstagning. Under söndagen hölls årsmöte som hade skjutits fram ett halvår på grund av pandemin. Vid 15-tiden på söndagen gick båtarna åter mot fastlandet i strålende solsken.

Någon vecka senare var det dags att röja stigar från träd som ramlat ner runt Bösshamn, främst p.g.a. bäverns framfart. Då togs även föreningens postlåda in där vi säljer Luröbroschyren och dassen inventerades på toapapper.

Styrelsemöte hölls den 18 november där bl.a. Inga-Lena Djärv valdes till vice ordf.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE BÄRÖN 2021

2021 tillbringade föreningens medlemmar 13 dagar på Bärön för att renovera byggnaderna samt färdigställa huset med inredning och information om ön och de som en gång bott där.



26-27 april

Föreningsbåten kördes från Lurö lastad med en röjsåg mot Bärön. På plats röjdes stigarna på ön från grenar och nerfallna träd. Dasset på andra sidan ön hade sjunkit så att dörren inte gick att öppna, den pallades upp i framkant. Köket värstades och en inventering gjordes på vad som ska göras/köpas in i år. Skottkärran fick ny luft i däck och trädgårdsarbete gjordes i form av täckning av land samt frösådd i rabatten.



7 juni

Först röjdes trädgården på sly, därefter användes röjsågen med snöre för att ta bort det halvmeterlånga gräset i trädgården. Detta räfsades ihop och därefter var det dags för den vanliga gräsklipparen att klippa. Köksbänken fläckmålades en sista gång, de sista bitarna till golvlist sågades till och golvlisten i köket spikades fast. Föremål såsom psalmbok, väggljusstake m.m. sattes upp i huset.



12 juli

Denna arbetsdag bestod av att ta med sig en gnisterplåt som klipptes till och spikades fast på golvet framför vedspisen. Köksgolvet sopades och därefter såpskurades. Sex stolar tvättades och därefter lades en lokalt beställd trasmatta in i köket med husets byggnadsår inskrivet. Dörrposten till köket tvättades också. Fler plastlådor togs med för att kunna vinterförvara textilier musfritt och en till kudde togs med till sängen.



I slutet av 2020 beviljades föreningen ett stipendium av Helmiastiftelsen på 20 000 kr för fortsatta renoveringar av Bärön. Bidraget har använts till inköp av bl.a. gnisterplåt för golvet framför vedspisen och linoljefärg som golvlist och dörrkarmar har målats med. Delar till vedspisen har också köpt in för den fortsatta renoveringen. Säfle kommun har stått för hälften av tryckkostnaden för informationsskylten utanför och övrig kostnad stod Helmiastiftelsen för.

8 maj

Bilen fylldes med fyra täcken och kuddar, madrass, pelargoner, trasmatta, golvlist till köket, servis, ljusstake, karaff m.m.. Väl på plats så packades både det som var med och vinterförvarade föremål upp. Libbstickan i trädgården hade dött så en ny togs med och en skylt sattes upp med info om hur växten användes i folktron. Köksbänken slipades efter vinterns mustugg och grundmålades därefter och före hemfärd sattes pelargonerna i fönstren.



5 juli

Solen sken under dagen klipptes gräset i trädgården och rabatten rensades. Fyra stolar i stora rummet kläddes om med nytt tyg som donerats av Svetlana. En ny skylt har tillverkas och den sattes upp utanför huset med information om Bäröns historia. En ledhasp monterades på dörren till ekonomibyggnaden så att föreningen kan låsa byggnaden. När vinden ökade och åskmolnen tonade upp sig i öster var det dags att ta båten åter mot fastlandet.



20-21 juli

Dessa dagar röjdes stigarna på ön samt runt huset med röjsåg. Gräsmattan klipptes med gräsklipparen. De hål som mössen gjort i väggarna fylldes med stålull och därefter tapetserades ännu en gång. Fars-tun sopades, skurades och därefter lades en ny matta in. Föreningens brygga hade gått sönder i en av rullarna som ligger mot berget. Den byttes ut mot ett nytt hjul. Insektsnät häftades även fast uppe mot den norra gaveln så att inte fåglarna flyger in. ...



...forts.

15 augusti

Under denna arbetsdag byttes söndriga tegelpannor på taket mot nya och skorstenen inspekterades. Eldfast lera blandades ihop med järnspån och lades ovanpå ugnen i vedspisen. Två innerdörrar samt en karm tvättades inför målning. Gräset klipptes i trädgården och ett par fågelholkar som ramlat ner sattes upp igen. Före hemfärd påbörjades arbetet med att göra två bänkar till trädgårdsbordet.



21-22 augusti

Under dessa två arbetsdagar gjordes bänkarna färdiga i trädgården. Dessa tillsammans med bordet och trappan oljades. Dörrkarmarna till rummen målades med linoljefärg. En takbonad tillverkades av vass och hängdes ovanför bordet i stora rummet. Vedspisens kokplatta, spisringar och spislock borstades med stålborste och lades på plats. Gräset klipptes i trädgården och utedasset städades.



20 september

Regnet nådde aldrig ut till Bärön denna dag så vi gick torrskodda iland med ny trasmatta till stora rummet, ny väggbonad och andra föremål. Dagens insats var att städa stora rummet främst genom att sopa och skura golvet. Kanterna på sängen sandpaprades också. Därefter började vinterstängningen med att packa ner textilier i plastlådor långt ifrån mössens hunger. Pelargonier samt färg togs med iland.



5 november

Under sista arbetsdagen på Bärön togs det med Aspenbensin, trimmersnöre och plastlock som äntligen kommit tillbaka i sortimentet hos IKEA. Därefter slutfördes vinterstängningen av byggnaderna, mer saker packades i plastlådor och musfällor gillrades. Cykelkärran tog in under tak och sopor packades i båten. Därefter kördes föreningsbåten till Lurö där den ska vinterförvaras av båtgruppen.



FÅGELINVENTERING 2021

Hans Kongbäck

För 28:e året i rad inventerades Vänerns ca 700 fågelskär. Liksom tidigare har jag hand om Lurö- och Millesviks skärgårdar. Förutom Sune Westerberg assisterade Anke von Belino och Johannes Henström. Vi sökte upp tidigare häckningsplatser för fiskgjuse och havsörn. På ön i centrala delen av Lurö skärgård där havsörnsboet ”försvann” hade ett nytt bo byggts på en annan del av ön, men någon örn sågs inte vid detta bo under sommaren. Två nya fiskgjusehäckningar hittades i Millesvik och två nya i Lurö skärgård. Totalt räknades elva fiskgjusehäckningar in i Lurö och Millesvik. Inte någon av de gamla boplatserna för havsörn i Lurö skärgård var besatta. Två havsörnsäckningar räknades i Millesvik. Som tidigare nämnts är havsörnarna mycket rörliga av sig och byter boplatser. Uppskattningsvis häckar tre till fem par i Lurö- Millesviksområdet.

Den första inventeringsdagen den åttonde juni medverkade Gunnar Lagerkranz och Johan Bohlin från länsstyrelsen för att se över landstigningsförbuden i Millesviks skärgård. Flera av förbuden bör tas bort då ingen fågel har häckat där på många år. Totalt sett har vitfågelpopulationen minskat rejält i Millesvik. Trots ett intensivt sökande hittades inte någon häckande roskarl i vårt område. Inte heller någon annanstans i Vänern. Vi får hoppas på nästa säsong. Positivt var att skräntärnan ökat från ett häckande par till två och totalt hittades tio revir i Vänern, en fortsatt sakta stigande populationsökning. För andra

året i rad häckade storskarven i Millesviks skärgård med samma antal som 2020 dvs. ca tio par.

Här följer en sammanställning av inventeringsresultaten 2021 för hela Vänern gjord av Jan Rees på länsstyrelsen. Fler detaljer kan du ta del av på Vänerns Vattenvårdsförbunds hemsida:

”Fåglarna i Vänerns skärgårdar inventeras årligen under juni månad med främsta syfte att följa populationerna av kolonihäckande måsfåglar (trutar, måsar och tärnor), men alla fåglar som påträffas på skären noteras. Inventeringen har pågått utan avbrott sedan 1994 och långsiktiga trender för ett flertal rödlistade och EU-listade arter kan beräknas. Vädret var blåstigt och svårförutsägbart under inventeringsperioden 2021 och flera inventerare vittnar om svåra förhållanden, vilket kan påverka resultatet för en del följearter som ibland är svåra att upptäcka i vågorna.

De flesta mer talrika måsfåglarna räknades under året i förhållandevis låga antal jämfört med 10-15 år sedan, men i tämligen normala antal sett till de senaste fem åren. Fisktärnan var det positiva undantaget med den högsta noteringen hittills under inventeringen. Medan silvertärnans antal var det lägsta på många år. Skräntärnan som länge bara häckade med något enstaka par i Vänern, noterades med smått fantastiska tio revir medan 63 häckande dvärgmåsar påträffades, den tredje högsta noteringen hittills.

För andra året i rad ökade den häckande populationen av storskarv i Vänern och fåglarna påträffades på 16 olika skär. De

två vanligaste vadarna drillsnäppa och strandskata, noterades i normala antal, precis som två andra karaktärsarter för sjön, storlom och småskrake. Med undantag för den stora mängden fisktärna var inventeringsåret 2021 utan större överraskningar och merparten av de övervakade arterna följer sina trender på Vänerns fågelskär.

Under inventeringen 2021 räknades omkring 26 500 revirhävdande trutar, måsar och tärnor på Vänerns fågelskär, samt ett par tusen fåglar av andra arter som är mer eller mindre beroende av att häcka nära de kolonibildande måsfåglarna. Årets totalsiffra för måsfåglarna är omkring 3 000 fåglar lägre än medelvärdet för hela inventeringsperioden, vilket framför allt beror på färre häckande skratmåsar, fiskmåsar och gråtrutar men för all del även på fler häckande tärnor.

Fågelarter som är rödlistade i Sverige och/eller listade i Fågeldirektivets bilaga 1 är av särskilt intresse att följa upp inom miljöövervakningen. Artdatabanken presenterade en ny rödlista under våren 2020 som innebär att de flesta måsar och trutar numera är rödlistade på grund av att de uppvisar minskade trender nationellt. Klassificeringen indikeras vid respektive art där NT betyder Nära hotad, VU betyder Sårbar och EN betyder starkt hotad. Om arten är upptagen på Fågeldirektivets bilaga 1 indikeras det med FD nedan.

Skrattmå NT: Antalet revirhävdande skratmåsar 2021 var tydligt färre än under de senaste åren, 4 566 fåglar, och även en av de lägsta noteringarna under hela inventeringsperioden. Variationen mellan åren är stor och artens trend har ingen

tydlig riktning under hela perioden, men de senaste åren är trenden negativ. Gissningsvis är det framgångsrika arbetet med att minska övergödningen i sjön en del av förklaringen till att skratmåsen minskar. De största kolonierna för året fanns på Kostenen i Åråsviken (550 ex.) samt på Lomön utanför Mellerud (400 ex.).

Fiskmå NT: Fiskmåsen noterades i låga antal och det är bara tre gånger som siffran blivit lägre än årets 9 135 revirhävdande individer. Trots detta har arten en stabil långtidstrend, medan det finns en svagt signifikant minskning det senaste årtiondet. Fiskmåsen är ojämnt fördelad i Vänern med nästan en tredjedel av fåglarna längs Dalslandskusten och goda förekomster i Lurö-Millesvik samt runt Kålland.

Silltrut: Till skillnad från de två andra trutarna verkar silltruten klara sig relativt bra i Vänern. Årets notering på 287 revirhävdande fåglar var förvisso lägre än de två senaste åren men trenden över hela inventeringsperioden är positiv. Det senaste decenniet kan dock ingen tydlig riktning skönjas. De tätaste kolonierna finns som vanligt på Kräklingarna och på Kållands västsida.

Gråtrut VU: Nästan 500 fler gråtrutar noterades 2021 än 2020, men 4 515 individer är ändå mer än 3 500 fåglar färre än när gråtruten omkring millennieskiftet var som mest talrik under hela inventeringsperioden. Trenden är signifikant minskande på längre sikt, men sett till det senaste årtiondet har minskningen avstannat. Arten minskar inte bara i Vänern utan även i landet som helhet. De största an-

samlingarna finns på Kräklingarna i Dalsland, Fällholmarna i norra Maries-tads skärgård och på Kållands västsida.

Havstrut VU: De senaste fyra åren har antalet havstrut i Vänern varit stabilt (462, 485, 457, 461) men mönstret är precis som hos gråtruten en stadigt minskande långtidstrend, samt en antydning till stabilisering på kortare sikt. När inventeringen startade på 1990-talet räknades 700-800 revirhävande fåglar de flesta år.

Skräntärna NT, FD: De senaste två åren har åtta respektive sju revir av skräntärna hittats och 2021 kom en ny toppnote- ring, tio revir. Fåglarna är spridda över stora delar av sjön och det är bara i de sydöstra områdena Åråsviken och Mariestads skärgård som arten saknas i år. Trots ökningen häckar fåglarna alltså som solitära par i kolonier av andra tärnor, måsar och trutar, inte flera skräntärnepar tillsammans som man kunde ha föreställt sig med tanke på hur det ser ut i Östersjön. Flera fåglar var ringmärkta med färgringar och kunde läsas av i fält. Fåglarna var ringmärkta på olika platser i Östersjön, från Rödkallen utanför Luleå i norr, via den finska skärgården utanför Björneborg till Upplands skärgård och Bråviken i söder.

Fisktärna FD: Fisktärnan är verkligen Vänerns paradart och årets siffra på 6 705 revirhävande fåglar förstärker sjöns betydelse för arten i ett större perspektiv. Resultatet är drygt 500 fåglar fler än den tidigare högsta noteringen under inventeringsperioden (6 189 individer 2014). De största kolonierna fanns på Småklubbarna i Lurö skärgård och på Island i Mariestads skärgård, båda med 300 individer.

Silvertärna FD: Antalet silvertärnor minskade ganska kraftigt i jämförelse med de senaste åren och man får gå tillbaka till 2008 för att hitta en lägre siffra än årets 733 revirhävande individer. Det senaste årtiondets har resultatet legat mellan 900 och som mest 1 300 fåglar. Våren 2021 var kall och kanske hade en del av tärnorna ännu inte anlänt, eller åtminstone inte påbörjat häckningen. Dessutom är det svårt att ibland avgöra artfördelningen i stora kolonier och kanske kan det dölja sig fler silvertärnor bland fisktärnorna. Största kolonin fanns i år på ett skär i Kristinehamns yttre skärgård och omfattade 110 fåglar.

Storskarv: Trots många observationer av havsörnar som utnyttjar storskarvarna som födoresurs (och i år även duvhök), ökade antalet storskarvar i Vänern för andra året i rad. Sammanlagt noterades 1 854 bon på 16 skär. Mer än hälften av fåglarna häckade i två stora kolonier, en på ett skär i Mariestads skärgård (509 bon) samt en på två närliggande skär på Kållands västsida (603 bon). Precis som i fjol fanns häckande storskarvar i alla skärgårdsområden utom Vänersborgsviken och Åråsviken.

Genom projektet LIFE Vänern har ca 200 fågelskär röjts i Vänern fram till 2018. En del av de röjda skären har åter börjat växa igen med sly. Det är viktigt att en plan tas fram över vilka skär som det så att säga lönar sig att röja. Inom Lurö-Millesvik har vi sett att röjningen har haft mycket liten effekt på populationerna. Röjda presumtiva fågelskär har efter röjning inte fått någon häckande fågel. Vänerns vattenstånd hålls fortfarande på en snävt låg nivå, vilket innebär att igenväxningen av stränderna fortgår med oförminskad kraft.

ARTER ATT LETA EFTER

Ovanliga arter borde ni söka efter. Några av dem sägs att man sett runtom i Lurö och Millesviks skärgård. Här kommer några exempel på djur som ni ska hålla ett extra öga på för att försöka hitta. Rapportera till artportalen och ta helst en bild på den om ni ser den.

Hasselsnoken

Enligt SLU är beståndet i Sverige sårbart. I Värmland finns det 19 observationer och den har setts på Värmlandsnäs, nära Öcken och i Mässvik. Västra Götaland har 204 observationer. Det finns uppgifter om att det kan finnas hasselsnok på Lurö. Foto; wikipedia, Der Irbis



Svävflugedagsvärmaren

Förekommer i äldre kulturlandskap men minskar eftersom marker växer igen eller planteras med skog. Den finns på Stensta-ka. Den kan ses på när syrenerna blommar. Likt en kolibri suger den nektar och svävar framför blomman och sticker in sin snabel. Bild; wikipedia, Christian Pirk.



Buskmusen

Musen har en tydligt svart ryggstrimma som sträcker sig från svansen till området mellan öronen. Kroppens är 5-7 cm lång medan svansen är betydligt längre (50 % längre än kroppen). Den är en skicklig klättrare i både träd och buskar. Den ligger i vinterdvala mellan september och maj och aktiv övriga delen av året. Enligt Art-databasen har den observerats fem gånger i Värmland de senaste fem åren, bl.a. utanför Karlstad och i norra Arvika. SLU klassar den som livskraftig men mycket ovanlig i Värmland. Enligt Bertil Ahlstrand som bodde på Bärön lär han ha sett en buskmus bland hasselbuskarna där före 1980-talet. Bild; wikipedia, AfroBrazilian



Apollofjärilen

Är en skärgårdsfjäril. Senaste observationen i skärgården har Stefan Thorsell från 1988. Den har även setts vid Vargön 2009 och vid älven i Trollhättan 2015. Spaning i augusti på skär och holmar med mycket kärleksört och andra sedumarter kan ge resultat. Bild; wikipedia, Hinox.





40 kilometers simtur mellan Ekenäs och Spiken

Tobias Hermansson

Hamburgö Längdbadarsällskap

Den 20-21 augusti förra året tog sig en sammanslutning lagom tokiga personer som kallar sig för Hamburgö Längdbadarsällskap över Vänern simmandes. Vi startade vid Ekenäs längst ut på Värmlandsnäs och tillsammans med två kajaker och en följbåt var det åtta personer som för egen maskin tog sig från Värmland till Västergötland. Vi landsteg på lördagen klockan 15.00 på Spiken längst ut på Kållandsö efter att ha övernattat på Stenstaka, Lurö.

Vi tillryggalade en sträcka om totalt 39 km där större delen bestod av simning mellan öar och skär. Fredagen gav en fin tur genom Lurö skärgård, även om vissa åskmoln lurade i horisonten klarade vi oss undan större besvär. Lördagen inledes med ganska tuff sjö med 1,5 meter höga vågor utanför Stångudden på Lurö

då det blåst något under natten. Sjö lugnade sig dock under dagen och resten av resan gick utan bekymmer.

Det var åtta lyckliga men trötta individer som anlände till Spikens fiskehamn på lördag eftermiddag.



Långfärd med SUP

Ann-Marie Falkensjö

Under hösten fick vi ett annorlunda besök på Lurö. Ett ungt par kom paddlande på en SUP. Brädan var av uppblåsbar typ, stor och rejäl och avsedd för två paddlare.

Ombord fanns, förutom paret en rejäl packning surrad på mitten av brädan. Där fanns kläder, tält, sovsäckar, mat, kök och en pump.

De unga äventyrarna som var från Norge och Storbritannien var ute på en lång tur; hela Klarälvens flöde. De började sin tur i Käringsjön i Rogen. Ganska snart paddlade de in i Norge, ner i Femunden och vidare ner i Trysilelva som växlar namn när den korsar gränsen tillbaka in i Sverige igen och blir Klarälven. Genom hela Värmland, över Vänern via Lurö och så vidare Göta älv ner till Göteborg, vilket var paddlingens mål. Om ni vill se vägen; gå ut på paddlarnas egen karta, <https://z6z.co/klaralven/>

Eftersom vädret inte var särskilt bra med

starka sydvästliga vindar blev de kvar på Lurö några dagar. När vinden skulle vrida bestämde de sig för att starta tidigt nästa morgon, trots väldigt grov sjö. Gunnar var orolig och ville inte släppa iväg dem, vilket inte hörsammades så vi fick helt sonika bli följbåt över mot Kålland.

Blåtunga plöjde djupt i sjön och vi fick hålla i oss med både händer och fötter. Det gungade rejält och vi var till en början oroliga för paddlarna. Men när dagen ljusnade så mycket att vi kunde se dem, mer än bara pannlamporna som dök upp ibland över sjön såg vi att deras bräda flöt så tryggt ovanpå vågkammarna. Deras färd var väldigt mycket lugnare än vår!

När Kålland var inom räckhåll för dem, vilket inte tog så lång tid, de höll en fart av ungefär 3.5 knop - signalerade vi bye bye och skumpade hem till Lurö. På deras karta kunde vi följa och se hur de sakta men säkert tog sig närmare sitt mål. Vi kunde också se var de stannade för rast och för övernattning. Första natten efter Lurö spenderade de en bit ut på Hindens Rev.

Några dagar senare mötte de havet vid Nordre älvs utflöde vid Göteborg.



Äldre fågeluppgifter från Luröområdet

Claes-Göran Ahlgren

Jag har fått mig tillsänt tre artiklar som till vissa delar berör fågellivet på Lurö med omnejd.

Första artikeln, *"En resa på Venern"*, är skriven av Gustaf Kolthoff som föddes i Sandhems socken i Västergötland 1845. Enligt Wikipedia var han en svensk zoolog, forskningsresande, konservator och författare. Han slutade sina dagar i Stockholm 1913.

"En resa på Venern" ägde rum i början av juni 1867 och började i Skara där han arbetade som konservator på nuvarande Skara Museum. Från Skara gick resan därefter till Lidköping – Kållandsö – Stora Eken – Lurö – Värmlandsnäs – Åmål – Kräcklingarna – Lurö – Kållandsö – Skara. Första anhalten i Lurö skärgård var Mellskär, cirka 6 km SSV Lurön

Citat ur reserapporten – *"När vi närmade oss Mellskär, såg jag några fåglar, som i hög grad intresserade mig, då de voro nya för mig. Det var nämligen skrântärnor. Dessa flögo fram och åter längs skärens stränder på en höjd af 15-20 meter. Då och då störtade de sig med stark fart lodrätt ned i sjön för att med sitt starka näbb fånga en fisk. Jag önskade gärna erhålla ett par af dessa tärnor, och det dröjde ej heller länge, förr än först en och så ytterligare en kommo i håll och blefvo nedskjutna"*.

Dåtidens fågelstudier innebar ofta att fåglarna blev skjutna. Intressant är att skrän-

tärnan redan då häckade i Vänern. Idag häckar cirka tio par solitärt i Vänern.

Övriga arter som noterades var – *"rödbenta snäppor (rödbena), ett par större strandpipare, hafstrutar, gråtrutar, fiskmåsar och tärnor (fisktärna), några prackor (småskrake), storskarf (storskarv) och sädesärla"*. Idag häckar varken rödbenan eller större strandpiparen i Luröskärgården.

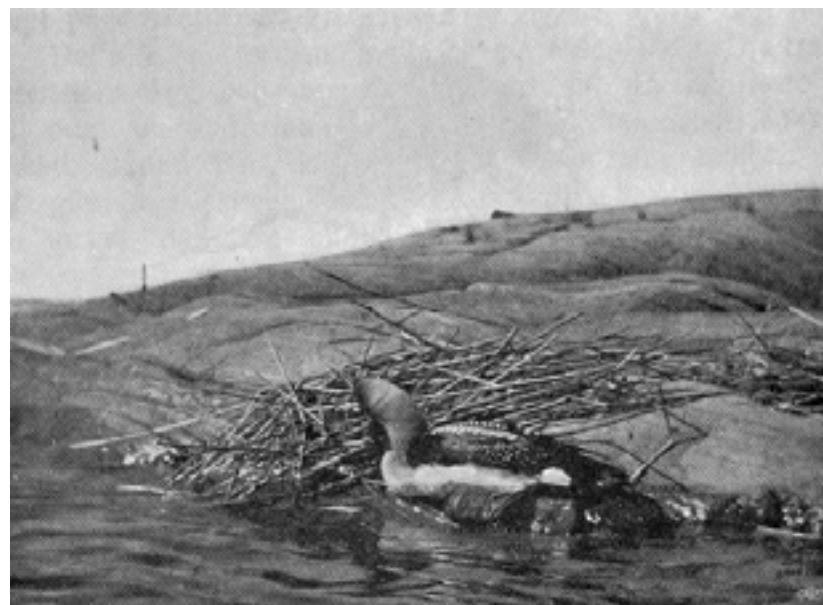
Nästa anhalt blir Lurö men det är få arter som omnämns - björktrast, nötskrika, ringduva, mås, tärna, pracka och fiskgjuse.

Artiklarna *"Bland Vänerskären"* och *"Från Väners skärgårdar och Kinnevikens flygsandsfält"* är skrivna av Rudolf Söderberg (1881-1958). Enligt Wikipedia var Rudolf Söderberg en svensk ornitolog, skriftställare, målare och tecknare. Han var mycket produktiv och skrev flera böcker och artiklar bl.a. om Hornborgasjön och Vänern. En minnessten över honom har rests vid Hornborgasjön.

Han besökte Luröskärgården då och då och tack vare hans artiklar får vi en bild av fågellivet, då främst de arter som häckar i anslutning till sjön.

"Sommaren 1901 (18/6) häckade här förutom måsar och tärnor, rödbenan, tofsvipan (blott ett par), strandskatan och drillsnäppan. Största intresset väckte nu en svartkragad brushane som höll till på stranden, en sensation som ökades betydligt vid ett senare tillfälle, när fem hannar med tjocka kragprydda halsar kommo svepande förbi. De hade synbarligen sitt tillhåll i någon annan del av skärgården, var fick jag aldrig tillfälle att utforska".

Observationerna av brushanarna är mycket



Skjuten storlom. Foto Rudolf Söderberg. Puliserad i Sveriges Naturs Årsbok 1913.

intressanta. Idag häckar den inte i Värmland enligt Fåglarna i Sverige 2012.

"Sommaren 1906 (15/6) hade i stället för ett par rödbenor tre à fyra par slagit sig ner på denna holme och i närheten hade bläsanden sitt bo".

Under mina 40 år har jag bara vid ett tillfälle observerat bläsand i Lurö skärgård under häckningstid. Den 7 juni 1977 såg jag tre hanar vid Norra Hökön.

"Sommaren 1908 inregistrerades utom de förut nämnda (dock inte brushanen) ett par skrakar, varjämte bläsanden byggt bo uppe i ljungen, där hon lagt nio ägg. Dessutom häckade i vassen utanför holmen en skäggdopping (bo med två ägg) och tre meter från denna en sothöna (sex ägg). Även gräsandsungar syntes. Nu räknades uppe på holmen i vegetationsområdet, tre till fyra par sävsparvar, ett bofink- och ett lövsångarpar som fasta innebyggare. Närmare stranden bodde

sädesärlan och stenskvättan".

Samtliga ovan uppräknade arter förutom brushane och bläsand finns idag på/vid Lurö.

"I sommar, 1922, återfunnos dessa arter (och ett par till) i samma skärgårdskomplex men på spridda häckningslokaler. Här måste dock ett undantag göras för en betydligt mindre holme än den förut nämnda, vilken i viss mån tagits i utbyte mot den förra. Den beboddes (11/6) av ett par vipor, ett par större strandpipare, ett rödbenpar och ett par drillsnäppor jämte några få måsar och tärnor".

Om pilgrimsfalken skriver Rudolf Söderberg – *"Jag har saknat bläsanden i Luröskärgården; såg visserligen tre hannar flyga från vadarnas långa holme, men fågeln fanns icke i det antal som förr. Nu fick jag förklaringen – pilgrimsfalken. På Svarteskär såg det ut som ett sannskyldigt rövarnäste. På ett ställe låg rester av fem*

rivna bläsänder. Bland tärnorna hade han tagit sin vardagskost. Omkring tjugoskallar och skelett vittnade om därom. I hans rusthåll hade dessutom ingått fem till sex kråkor, en tofsvipa, en stare och en koltrast, men egendomligt nog icke en enda fiskmå. Däremot lågo på Milskären fötterna av en sothöna och huvudet av en spov. Allt liv var borta i grannskapet, ej en tärna, ej en and syntes. Han husbonde-rar strängt, och näst människan han mest av alla”.

Svarteskär/Svartskär är belägen cirka 1,5 km nordost om Norra Hökön.

Tyvärr hittar jag inga datum om detta men artikeln är publicerad i Sveriges Natur 1923. På Artportalen finns få observationer från Luröområdet under häckningstid de senaste 20 åren och det

troliga är väl att den inte häckar här idag. Om pilgrimsfalkens expansion fortsätter i Sverige – endast ett 20-tal par i början av 1970-talet till dagens 400-500 par – är det väl inte helt osannolikt att den kan återkomma som häckfågel till Luröskärgården igen.

En rovfågel som däremot återkommit till Vänern och Lurö efter många års bortavaro är havsörnen. Första häckningarna i modern tid i Vänern ägde rum 2001 då två par häckade i östra Vänern mellan Gullspång och Kristinehamn. Så småningom återkom den även som häckfågel i Luröskärgården och idag häckar totalt 40-50 par i eller i anslutning till Vänern. Jag kommer mycket väl ihåg min första havsörnsobservation på Lurö som ägde rum den 5 juli 2003 kl. 12:00 då en ungfågel kom flygande över gamla skolhuset.

“Fågelskåret” i Luröskärgården sommaren 1922. Foto taget av Rudolf Söderberg 10/6 1922. Puliserad i Sveriges Naturs Årsbok 1923.



I symbios med naturen

Ann-Marie Falkensjö

Säsongen på Lurö fick ett brått slut i år. Vi hade tänkt hänga kvar en del, i alla fall över jul och nyårshelgen, några dagar. Men ganska hastigt fick vi plocka ihop vårt flyttlass (vi har köpt hus på fastlandet), konservera båtar som fick bli kvar i sjön, täcka dem, stänga av vatten och lägga vintertäcke över Stenstaka.

Jag tänkte med lättnad att jag i alla fall under sommaren och hösten hjälpt våra vilda djur som dagligen besöker oss, att bättre möta vinterns vedermödor. Främst genom att äta på sig ett bra lager som kan hjälpa till när födan blir svårare att hitta, för dem. Under tidiga våren hade vi en råget som gick och betade utanför vårt sovrumsfönster varje morgon. Solens rödfärgade strålar fick henne att se så vacker ut, till en början. Längre fram på våren, när sommaren var på väg, såg hon väldigt tufsig och ovårdad ut. En morgon anade jag att hon hade ett kid med sig ute på ängen, men det var bara en enda gång.

Mina grönsaker började sticka upp och växa till sig. Då såg jag att NÅGON varit och ätit upp mina jordgubbsplanter. Sen försvann mangolden. Då blängde jag på rågeten, tufsig som hon var och satte senare på dagen upp ett elbandsstaket (utan el). Det tog några dagar, så hade hon forcerat det och tagit för sig av vallmoknopparna. Jag förstärkte staketet med dvdskivor i snören, skramlande ölöppnare i band och folieremсор. Så gick en vecka eller så, sen var hon där igen.

Anette och Lovis kom på besök och gjorde en rådjursskrämma. Den var effektiv länge. Men när jag en morgon såg ett kid

gå bredvid den tufsiga lilla geten, krokade jag. Tänkte att jag kunde skörda det som gick och sen lämna walkover. Den planen skrinlades snart. Två dagar senare såg jag ännu ett kid med geten. Då la jag ner, gick ut och sa Varsågod! Ta vad ni vill ha.

Det var en fin känsla att dela med sig till en ensamstående mor med tvillingar! Frampå hösten, ganska tidigt i oktober, började jag mata fåglarna. Jag brukar göra egna typ talgbollar, eller fettlitrar. Det är ju fett de vill ha inför vinterns köld. Då gör jag så att jag samlar på mig tomma literkartonger som jag fyller med begagnad frityrolja, margarin och allsköns överblivet från restaurangen. Gammalt hamburgerbröd, majskorn, cornflakes, ströbröd, frukostbröd m.m. blandar jag med fettet och en stor del fågelfrö, pytsar det i literförpackningarna och låter det stelna. Sen skär jag upp en flärp på var sida, böjer ner den till en liten veranda åt fåglarna och blottlägger ett fönster med mat. De här små gatuköken hänger jag upp i träden och fåglarna älskar det!

Sen sitter vi där och tittar på de små kräken. Talgoxar är i absolut flertal, men en hel del andra sorters fåglar har vi också sett. Gunnar upptäckte två hackspettar som han med Henriks hjälp fann i fågelboken. Det var större hackspett! Som var så små. En enda domherre har vi sett och den såg vi i fjol också. Ibland kommer det ett gäng nötskrikor och skrämmer bort allt annat av fågelliv, men de kan inte eller vill inte ta för sig av maten. De hoppar mest omkring nedanför och pickar rester på marken. Det är fåglarna som känns mest svårt att lämna när det är dags att flytta in på fastlandet. Jag vet att de klarar sig, men det känns taskigt att bara dra. Skickar nog ett julkort i alla fall.

Revidering av Fågelskyddsområden

Gunnar Lagerkvist
Länsstyrelsen Värmland

Länsstyrelsen har under 2021 beslutat om förändringar av fågelskyddsområdena i Lurö skärgård. Beslutet om nya fågelskyddsområden trädde i kraft den 1 september 2021. Syftet med översynen är att få till ett ändamålsenligt skydd av värdefulla häckningsplatser för fåglar i området.

Det nya beslutet innebär att alla gamla fågelskyddsområden har upphävts och att 18 nya fågelskyddsområden finns utpekade. Huvuddelen av dessa syftar till att skydda värdefulla måsfågelkolonier. Ett mindre antal skydd ska fungera som avsättningar av ostörda miljöer för rovfåglar. Skyddet innebär att det är förbjudet att uppehålla sig i fågelskyddsområdena under häckningsperioden (1 april – 31 juli alternativt 1 februari – 15 augusti). För de flesta områden sträcker sig tillträdesförbudet också 100 meter ut från stranden.

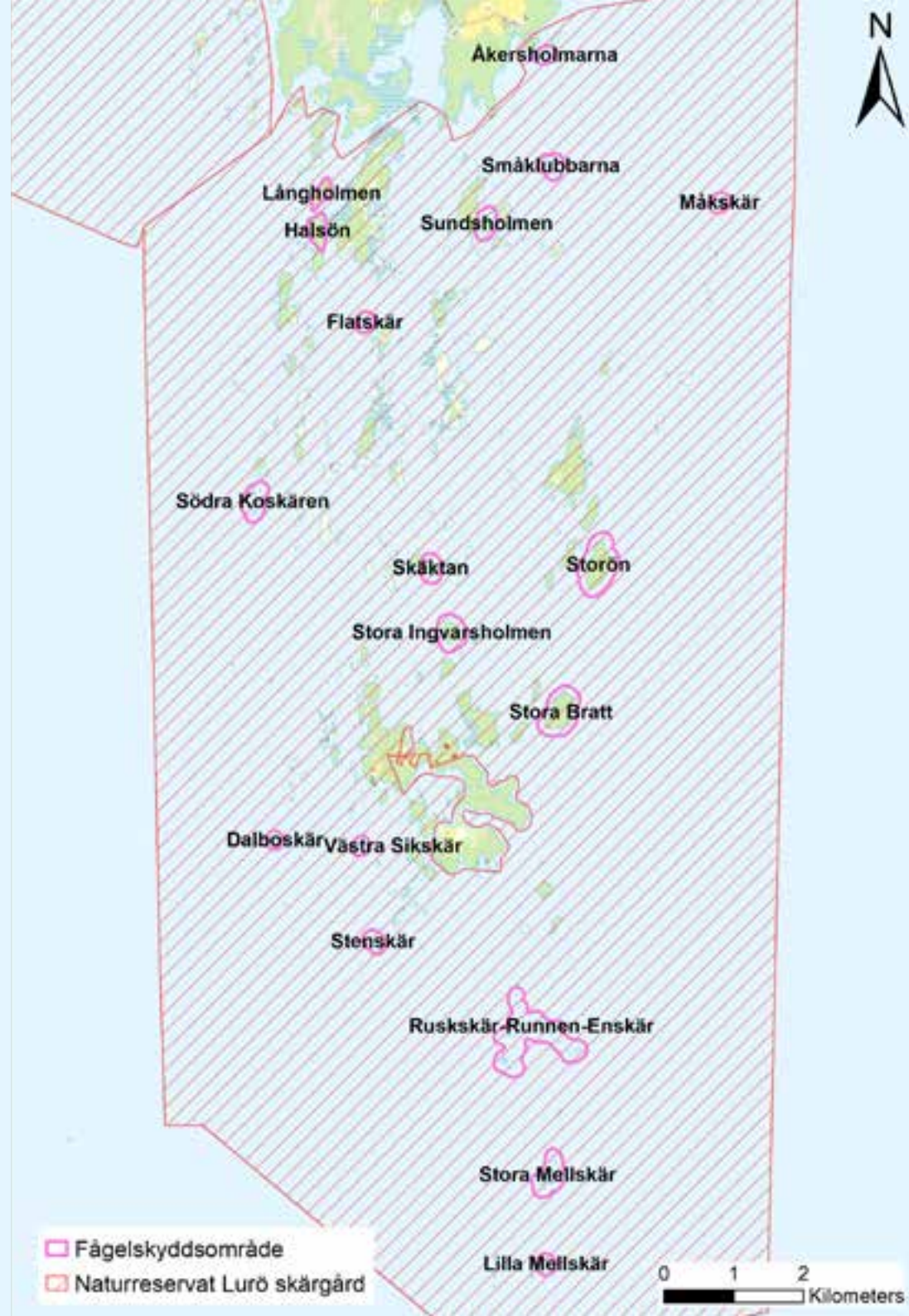
Fågelskyddsområden, eller Djur- och växtskyddsområden som skyddsformen egentligen heter, är ett viktigt verktyg som används av myndigheter när en växt- eller djurart behöver särskilt skydd inom ett visst område. När det gäller Lurö skärgård är det bland annat häckningsplatser för fågelarter som är utpekade enligt EU:s nätverk för skyddad natur, Natura 2000, som ligger till grund för skyddet. Även arter upptagna på den svenska Rödlistan, samt kunska-

pen om vad som är unikt och skyddsvärt i ett regionalt perspektiv, har beaktats. En annan aspekt som vägts in i urvalet av nya fågelskyddsområden är vilken risk respektive lokal löper att utsättas av störning från mänskliga aktiviteter.

Tack vare den årliga inventeringen av kolonihäckande sjöfåglar i Väneren (den så kallade Vänerinventeringen) finns en god bild av var olika arter häckar och vilka utvecklingstrender som föreligger. En orsak till att fokus läggs på måsfågelkolonierna är att de kolonierna även utgör ett skydd för många andra arter som t ex änder, vadarfåglar och storlom. En enskild störning på den typen av lokal kan innebära att häckningen spolieras för många fåglar med allvarlig förlust av antalet flygfärdiga ungar för arterna på fågelskäret.

Även om antalet fågelskyddsområden genom beslutet ökar från 17 till 18 i Lurö skärgård blir den sammantagna arealen som skyddas betydligt mindre än tidigare. Arealen minskar från 527 till 291 hektar. Orsaken till minskningen är att några stora fågelskyddsområden som tidigare fanns (främst Sönnervass och Hönsskärvan) ersatts med betydligt mindre områden.

Var uppmärksam på de gula och rödgula skyltar som anger att öarna är fredade under häckningsperioden.



SMÅNOTISER

ÖKAT SKYDD

Den akut hotade gullspångslaxen får ökat skydd. Den världsunika gullspångslaxen är akut hotad och Havs- och vattenmyndigheten, HaV, inför nya föreskrifter för att ge stammen ökat skydd. De trädde i kraft 1 oktober 2021. I korthet innebär föreskrifterna mer restriktiva fiskebestämmelser och att ett utökat fredningsområde utanför Gullspångsälvens mynning i Vänern införs. Här blir det förbud att fiska efter lax och öring under hela året.

NY ARRENDATOR PÅ STENSTAKA

Efter några år vid rodret har nu Gunnar Åberg tackat för sig och valt att kliva av skutan med att driva vandrарhemmet och krogen på Stenstaka. Gunnar har drivit verksamheten tillsammans med Håkan Mattsson. Nu tar istället Håkans sambo, Angelica Björk över Lurö gästhärbärge & krog efter Gunnar. Gunnar har köpt hus i Slottsbron. Under våren ska han segla hem båten från Västindien men kommer även denna säsong köra båtturer till Lurö när han kommit hem.

INVASIV ART I VÄNERN

Under våren 2021 gjorde högskolan i Skövde en kartläggning av den invasiva arten ullhandskrabba i Vänern. Den påträffades för första gången i Vänern 2004 och lever vanligtvis i Stilla havet utanför Kina. Den har kommit med ett fartygs barlastvatten och via genetiska provtagningar har man sett att den kom från ett bestånd i Elbe, Tyskland. En EU-förordning listar de invasiva arter som bedöms kunna göra störst skada på våra inhemska ekosystem, påverka den biologiska mångfalden och även leda till stora ekonomiska förluster. En av de 100 värsta arterna är ullhandskrabban. De flesta observationer har gjorts på senare år men den har än så länge inte fått fäste i Vänern på grund av för kalla vintrar. Detta kan dock ändra sig på grund av på klimatförändringarna.

NY HEMSIDA

Vänerns vattenvårdsförbund har fått en ny och uppdaterad hemsida. Där kan du bland annat läsa om hotade fiskarter, miljögifter i sjön och om igenväxande stränder. www.vanern.se är hemsidan.



GRANEN ÄR DÖD

Den stora granen med fyra stammar vid Marsundet har dött. Barkborren är en trolig orsak. Toppen på granen har troligtvis brutits när den var liten. Trädet bestämde sig då för att bilda en ny topp av någon gren, i detta fall fyra grenar på samma grenvarv. Trädets inbyggda genetik fungerar så att den ger extra näring till en gren för att växa iväg. I det här fallet har fyra grenar fått samma signal.

VÄNERSTIPENDIET

På internationella Fyrdagen (21 augusti) delades priset ut till årets mottagare av Vänerstipendiet. 2021 gick det till Mariestads Fyrsällskap. Det delas ut av samarbetsorganisationen Vänersamarbetet. Genom omsorgsfull renovering av utvalda fyrrar, sjömärken och miljöer har Mariestads Fyrsällskap stärkt kunskapen kring Vänerns sjöfartshistoria och visat på vikten av kulturvårdande arbete av dessa byggnadsverk. Under 2020 har föreningen även arbetat med att röja fågelskär i Mariestadsfjärden för att underlätta häckning för sjöfåglar. Priset är på 20 000 kr.

KRAKBYGGE

Under förra året fick Martin Sandmark uppdrag att lägga om vassstaket på en krake vid Flarken som ligger på Spårön. I sundet mellan Spårön och Kållandsö fick denna gamla förrådsbod som en gång i tiden var en vanligt förekommande förråd på södra sidan av Vänern nytt tak. Vass var något det fanns gott om så det var därför man byggde i vass. Ofta var det förråd för nät och fiskeredskap men det kunde även vara för ved m.m. Uppdragsgivare för detta projekt var Skara stift och Henrik Ahlgren deltog också i arbetet.



BYGGLOV BEVILJAT

Länsstyrelsen i Värmland har beviljat ett bygglov för att uppföra tre boenden på Stenstaka. Det kommer bli tre likadana hus som de två små gråa stugorna som idag redan finns, Vindöga och Lovart. Dessa kommer placeras i närheten av de tidigare stugorna men nu utefter stranden norröver inne i dagens färhage. I de befintliga stugorna finns idag två små sovrum och ett sovloft för totalt sex personer. Stugorna kommer ingå i vandrарhemmet när de är färdigbyggda.

Skärgården från minnenas arkiv



Augusti 1971. Vi använde Kjell-Åkes tält några nätter på Sönnen holme för att sedan ta vägen över Förholmen hem.

Tomas Janson

Sammanlagt var jag ute cirka två månader i Eskilsåters skärgård och på Lurö under 1970-talets första hälft. Sedan bara en handfull dagsutflykter under de följande 45 åren. Vem är jag att skriva något initierat om skärgårdsnaturen?

Men de där åren öppnade som en ny värld för mig, skogomsluten landsbygdsbo norr om Säffle, trots att jag redan vistats en del i Varberg, Hunnebostrand och på Nordkoster. Här fanns ju något lika fantastiskt, fast lite annorlunda, men geografiskt mycket närmare till hands. Jag tror det var upplevelserna under de åren som senare ledde mig in på min yrkesbana som biolog.

Inte bara naturen, utan även två personer spelade stora roller i dessa upplevelser. Hedvig och Lennart Luréns son Kjell-Åke, klasskamrat till mig och, inte helt betydelselöst, med tillgång till båtar, både stora och små. Så Håkan Axelsson, den närmast legendariske sträckfågelräknaren på Ladholmen. Läromästaren. Allt för tidigt gick han ifrån oss.

När jag öppnar min dagbok från dessa naturdominerade tonår finner jag besöken antecknade, men mest i form av

torra uppräknings av sedda fågelarter och antal. Vid ett par tillfällen har jag dock lagt till beskrivningar av upplevelserna. Dessa är också de som jag, anteckningsboken förutan, främst bär med mig som kvardröjande minnen.

Mot slutet av juli 1972 åkte Kjell-Åke, Håkan och jag ut till den västra ön av Trädgårdsholmarna, norr om Norra Hökön i Kjell-Åkes Askeladd med McCulloch-motor. Håkan ville framför allt specialstudera sträcket av arktiska vadare. En del kustsnäppor, kärrsnäppor och en sandlöpare, mer blev det inte. Ytterligare några vadararter men kanske från mer närbelägna häckplatser strök förbi på

Kjell-Åke vid rodret på pappa Lennarts fiskebåt vid en utflykt under vinterhalvåret i början av 70-talet, närmare än så kan jag nu inte erinra mig omständigheterna.



väg till Västkusten och vidare: rödbena, gluttsnäppa och storspov. Några sjöorrar, svärter och smålommar gav också lite extra krydda åt dagarna.

Kjell-Åke for hem efter ett par dagar. En kväll stod Håkan och jag och spanade åt Djurö till efter sträckande vadare. Plötsligt kommer en liten vadare med snabba vingslag flygande in mot oss där vi står, nästan midskepps på Trädgårdsholmarna. Ett kort läte och Håkan börjar ana vad det är. Jag står bättre till för att kunna meddela den kikarlöse Håkan att den också hade tydliga vita vingband. Då visste Håkan: sandlöpare. En helt ny art för mig. Så vattenbunden var den att den inte ville flyga de kanske 50 metrarna över holmen utan girade för att runda nordudden.

Dagen därpå blåste det upp kraftigt och regn och åska följde. Jag låg i mitt tält och hörde regnet brusa mot tält-taket. Då: ett metalliskt zzzing direkt följt av ett nästan bedövande åskbrak. Håkan, som tältade 50 meter längre bort, berättade sedan att han suttit och tittat ut genom tältöppningen och sett blixten närmast hoppa fram på klippan mellan oss.

Nästa dag skulle Kjell-Åke komma och hämta oss men vi räknade med att bli kvar eftersom det blåste bortåt kuling. Men på eftermiddagen ser vi en båt komma mot oss inifrån Grundskärgården. Det är pappa Lennart och Kjell-Åke på väg till oss i fiskebåten. Den som tittar på en vanlig topografisk karta kan själv se att Trädgårdsholmarna är omgiven av en tät krans av tecknet för grund. Lennart kommer likväl in till oss i lovart med runt 15 sekundmeter på styrbords låring och vi klarar av att äntra ombord med vår packning. Jag undrar verkligen om jag minns rätt. Sedan är det kontrakurs in mot lite lugnare vatten. När vi går i vågdalarna syns inte horisonten. Visst var det

spännande, men orolig var jag knappast: Lennart var ju vid rodret.

I mitten av augusti året därpå ville Håkan placera ut ett antal fågelskådare på olika strategiska platser för att under två morgnar detaljstudera stäckfåglarnas vägar genom skärgården. Det blev inte så lyckat då regnet och blåsten minskade fåglarnas sträcklust.

På utresedagens tidiga morgon var både Håkan och jag på plats vid Ladholmen. Det mest minnesvärda var ett sträck av ljungpipare som fortsatte in på eftermiddagen. Totalt räknade vi in ungefär 750 exemplar, en dagssumma Håkan då inte kunde minna sig ha räknats in någonstans i landet. Utresan var bestämd till klockan sju på kvällen från Åkershus. Mig skulle de hämta upp vid Ladholmen. Jag stod där med packningen klar men ingen kom. När skymningen började gå över mot nattmörker satte jag upp tältet igen och lade mig att sova. Efter kanske en halvtimmes sömn väcktes jag av Håkan som hurtfriskt talade om att nu var det dags att åka. Det var inte tid att packa ihop tältet utan det revs i stor hast och lastades på båten som ett stort bylte. Efteråt konstaterade jag att jag trots mörkret fått med mig allt utom en tältpinne och en stormlina.

Håkan, hans dåvarande flickvän och jag skulle ta plats längst ner i söder, Håkan med apollofjäril. Stora Klubben i augusti 1971. Foto: Sven-Gösta Svantesson.



på Lilla Hönsholmen. Håkan och Inger hjälptes åt att få upp sitt tält, men jag orkade bara inte utan blåste upp luftmaskinerna med munnen och lade mig på den med ett par filter över mig. Efter så där två timmars sömn vaknade jag av åskan och ett begynnande regn. Utan att behöva kliva upp fick jag tag på yttertältet och drog det över mig, men någon sömn blev det inte. Jag kände mig sur både in- och utvärtes när en jättepigg och torr Håkan kom över till mig och förklarade att det var dags att inleda morgonens observationer. Trots att vädret var långt ifrån det bästa sträckte under de två dagarna nästan 2 000 gulärlor och drygt 1 000 svalor av olika arter. På den tiden var det ingen större sensation att ungefär 400 av dessa var backsvalor. Vi noterade också totalt 10 grågäss, som då ännu hade flera år kvar innan deras stora erövring av Vänern skulle ske.

Även den andra natten sov jag under bar himmel. Jag resonerade väl som så att det i princip inte kunde bli värre. Hemresan fördröjdes med drygt fem timmar, kanske på grund av kraftig vind. Till slut kom i alla fall Lennart och Kjell-Åke. Berne var i upplösningstillstånd när vi kom till hans holme. Han och

hans medföljande flickvän hade avtalat att bjuda hennes föräldrar på middag. Han hade desperat stått där och vinkat med en plastkasse från Epa åt de få båtar som passerat. Ingen brydde sig om honom, inte ens polisbåten.

Resten är bara strödda minnesfragment, svåra att skapa en sammanhängande berättelse från.

Den tidiga julmorgonen ute på Ladholmen. Spegelblank sjö, tystnad, kanske ett mässkri eller storlomsrop. Och då – ett dovt, sakta dunkande från en tändkulemotor. Ljudet ökar i styrka tills snipan kommer till synes vid Stora Björnholmen och styr ut över Vingsöflagan. Kan det ha varit Elov från Åkershus? Sjöfältbiologers Kristi himmelfärds-helg med Ormedalen som basläger. Vattendunkarna fick vi fylla på hos Karl och Ragnar på Bruket, där vi också kunde få ringa hem och tala om att vi levde.

Färden i Askeladden till Förholmen med Kjell-Åke. Målet kändes mycket mer avlägset än vad det egentligen var. Åtta roskarlar och femton kärnsnappar som provianterade för sin fortsatta resa.

Jag är oerhört tacksam för att fragmenten finns där och glimtar fram emellanåt.

Kattbesök på Lurö



Elen Larsen

Bruket, Lurö

Varje år överraskar Lurö oss om och om igen. Ön är rik på historia, växter och djur. Vi vet aldrig vad nytt vi kommer att se...

Så var det i våras. Vi gjorde oss i ordning för att gå och lägga oss och jag stängde sovrumsfönstret. Plötsligt föll min blick på något utanför fönstret bredvid flaggstången. Det skymmer. Jag trodde att det var en katt som satt där... men den var stor för att vara en katt...

Jag sprang ner för att berätta för min man och mina barn vad jag såg. Vi började titta ut genom fönstret tillsammans. Jag gick upp för att se bättre. Filmade samtidigt. Det var ett lodjur. Hon satt stilla och såg sig omkring. Spetsiga öron. Jag är säker på att hon såg oss, men hon brydde sig inte alls.

Plötsligt böjde hon sig ner bakom en sten och började titta mot skogen. Det var ett rådjur på väg till vårt hus. Lodjuret gjorde sig redo att hoppa och i det ögonblicket

öppnade jag fönstret för att se bättre. Hon hörde det och flydde in i skogen....

Hon dök inte upp bredvid vårt hus igen, men vi hittade flera rådjursrester i skogen under de närmaste veckorna. Sedan tog det stopp. Jag undrar om hon simmade vidare.

Jag ser fram emot nästa sommar och nya överraskningar!

Ett av lodjurets måltider på Lurö; ett rådjur.



DET ANNORLUNDA TROLLET PÅ LURÖ

Efter boken "Trollen på Värmlandsnäs" som Ulrika Simonsson skrivit kommer nu nästa bok om "Det annorlunda trollet på Lurö". Ni som har läst om trollen på Värmlandsnäs vet ju redan att det finns olika sorters troll. De flesta bor i hålor i skogen som är väl gömda för människors ögon. Men det finns också sjötroll. De bor på Lurö och trivs så bra där! Den fina ön i Vänern som bjuder på vacker natur och fint fiske. Men en gång föddes ett troll som var annorlunda. Han längtade att se vad som fanns på den andra sidan av den stora sjön. I den här boken får vi följa med på hans äventyr!

Kontaktuppgifter till Ulrika Simonsson.
Mobil: 073-5172237
E-mail: usimonsson19@gmail.com



SMÅNOTISER

SKÄRGÅRDSBETE

2021 betade 54 ettåriga kalvar och två kor i Lurö skärgård. Hälften gick på Sönnervass och hälften betade på Ärnön/Vithall. Djuren är Highland Cattle och en korsning mellan Highland Cattle och Angus. Får kördes ut någon vecka senare till Gunnarsholmen och Stenstaka för bete.



FOTOUTSTÄLLNING

I år kommer Hans Kongbäck ha en fotoutställning på Stenstaka, Lurö. Den kommer hänga hela säsongen i vandrarhemsmatsalen och vara inspirerad av Vänern. Tidigare utställare har bl.a. varit Kicki Rask och Tommy Edström.

UTSTÄLLNING

Än hänger föreningens utställning på naturum vid Läckö slott. Den kommer hänga kvar maj ut. Därefter blir det en utställning som handlar om allemansrätten med venissage i början av juni. Drygt 86 000 personer besökte Naturum Vänerskärgården - Victoriahuset under 2021.

SCOUTLÄGER

Den 2 -6 augusti förra året höll Loo-Långaredsbygdens scoutkår ett läger på Lurö. 66 personer samlades och hade sitt camp på udden strax norr om Stenstaka. En av dagarna hade de besök av sjöräddningen som berättade om sin verksamhet. En annan dag gick de runt ön. Det var fint väder och mycket sol och bad. Varje morgon och kväll var det samling på klipporna vid sjön. Ett mycket lyckat läger helt enkelt.



VÄNERLEDEN

Trafikverket har nu godkänt Vänerleden som ny nationell cykelled, den sjätte i ordningen. Cykelleden runt Sveriges största sjö blir 64 mil lång och ska stå färdig inför säsongen 2022. Cykelturism har ökat kraftigt den senaste åren och förhoppningen är att Vänerleden kommer leda till att fler upptäcker vår fantastiska sjö och besöksmål som finns runtom den. Leden går längs vägar med låg trafikmängd. Leden kommer ha fyra etapper och varje etapp kommer bli mellan 14 till 18 mil lång. Varje etapp har många besöksmål längs vägen och uppskattas ta 3-4 dagar. Under våren kommer trafikverket att sätta upp cykelledsskyltar för att man inte ska komma ut på villovägar och den är klar till sommaren.

FÖRNYA VÄNERVECKAN

I år pausas Vänerveckan och kraftsamlar inför en ny typ av Väner-evenemang 2023. Vänersamarbetet och Vänermuseet kommer att bjuda in till en idé-dag efter sommaren för att diskutera ett kommande Väner-evenemang. Är du intresserad av att vara med i en arbetsgrupp eller komma med idéer om hur man fortsätter denna resa är Du välkommen att höra av Dig till;
vanerveckan@vanern.org

Arkeologiska utgrävningar på Lurö 2021

Hans Olsson
Arkeolog, Värmlands Museum.

Nya provsvar under mars 2022.
Två prover inne från kyrkans utbyggnad har daterats till mellan 1033-1164 samt 1045-1219 e Kr. Det är matrester i form av brända sädeskorn som daterats och det ger väldigt tillförlitliga dateringar.

Utbyggnaden i kyrkoruinen sydvästra del framtagen. Artikel författaren syns till vänster i bild.

I månadsskiftet augusti-september 2021 gjordes återigen arkeologiska utgrävningar på Lurö. Liksom tidigare år hade vi förmånen att få bo och äta på Stenstaka och inta lunch på Luröbryggan. En extra bonus var att vi fick låna Gunnars ”Morotspil”, det vill säga en båt.

Värmlands Museums arkeologer var denna gång till en del förstärkta med andra kollegor från museet, men tyvärr kunde Sofia Andersson, mångårig projektledare och deltagare, inte delta denna gång. För arbetet med grävmaskin stod Per-Åke Johansson. Då vi var där i slutet av säsongen och på grund av coronasituationen, hade vi inte några inplanerade visningar. Istället utförde vi en ”Livesändning” via facebook. Trots noggranna förberedelser gick det sådär. Det blåste mycket och mikrofonen vi använde lade helt plötsligt av. Delar av ljudet försvann därför under sändningen. En hel del spontanbesök blev det ju också.

Vad ville vi med 2021 års utgrävning?

Utgrävningen hade denna gång två syften. Ett var att närmare undersöka den södra delen av kyrkoruinen. Det andra syftet var att för första gången undersöka en plats på Örnsvalds mark, en plats där man tidigare gjort fynd

som tydde på att det kunde finnas en boplatz från stenåldern här.

Kyrkoruinen

I augusti 2020 var vi på besök på Lurö för att diskutera om vi på något sätt skulle kunna fortsätta det arkeologiska arbetet på Lurö. En sak som då kom upp till diskussion var att det ser ut att ha funnits en utbyggnad på stenkyrkans södra sida. Delar av en sådan utbyggnad har ritats ut på N.G Djurklous teckning över ruinen från 1867. Även i Ragnar Sigsjös rapport från 1989 års utgrävning finns en sådan utbyggnad utritad. Vad vi inte var säkra på var om denna utbyggnad verkligen har funnits. Risken fanns att Djurklou tolkat liggande rasmassor som ett yttre rum. Då Sigsjös grävning skedde för hand och var relativt begränsad i denna del av ruinen, fanns också möjligheten att även han gjort en tolkning som mer byggde på Djurklous ritning än vad själva utgrävningen givit. Nu visade det sig ganska snart att såväl Djurklou som Sigsjö gjort korrekta tolkningar. Det har funnits en utbyggnad på kyrkans södra sida.

Vi har som sagt var kunnat konstatera att det funnits en utbyggnad på kyrkan. Att det är en utbyggnad och inte del av den ursprungliga

kyrkan är helt klarlagt. Vi har också kunnat se att den är byggd på ett liknande sätt som resterande del av kyrkan, med en cirka en meter tjock skalmur. Som det verkar nu har man varit tvungen att gå igenom utbyggnaden för att ta sig in i kyrkans långhus. I utbyggnadens västra del påträffade vi också en mycket välbevarad fönsterglugg. På grund av rasmassorna hade vi inte möjligheter att gräva särskilt mycket inne i utbyggnaden. Endast i det sydvästra hörnet kom vi åt att gräva undan så pass mycket att vi kom ner till den gamla golvnivån. I utbyggnadens sydvästra hörn har vi hittat relativt mycket spår efter matlagning. Det rör sig dels om djurben, dels om brända matklumpar och förkolnade fröer efter odlade växter. I skrivande stund vet vi inte från vilken tid denna matlagning är. Vi väntar svar på C14-analyser under mars 2022. Provsvaren kommer sannolikt bli viktiga för att försöka tolka vad utbyggnaden använts till. Genom de nya utgrävningarna vet vi att utbyggnaden varit cirka 9x5 meter stor. Däremot vet vi ännu inte när utbyggnaden uppförts, eller vad den ursprungligen använts till. Här kan provsvaren bli viktiga. Vi kan i dagsläget inte säga om matlagningen skett när kyrkan var i bruk, det vill säga före mitten av 1300-talet, eller om matlagningen skett någon gång efter denna period. Vi har ju exempel på att kyrkoruinen brukats till annat senare i historien. Vi får säkert anledning att återkomma till detta när vi fått provsvaren.

Boplatsen

Om man följer stigen från Luröbryggan och fortsätter mot fyren passerar man över en åker. En bit nere till höger har man tidigare gjort fynd som visar att det funnits någon form av förhistorisk bosättning här. Fyndet av en skära av flinta som Örnsvalds gjort här tidigare tyder på att denna bosättning kan vara så gammal som omkring 4000 år. Tidigare utgrävningar närmare kyrkoruinen har visserligen frambringat fynd som tyder på att människor besökt Lurö under stenåldern,

men vi har ännu så länge inte kunnat bekräfta om bosättningen varit varaktig eller mer sporadisk. Fram till nu har vi kunnat belägga fast bosättning på Lurö först från omkring 100 f Kr. Med den nya utgrävningen ville vi se om den fasta bosättningen på Lurö är ännu äldre.

I ett av de tre schakt vi grävde hittade vi mängder av fynd som visar på att det funnits en boplatz här. Framför allt är det fynd av eldskadad sten från eldstäder och fynd av bearbetad kvarts som har hittats. Dessutom hittade vi lämningar av vad som ser ut att ha varit två byggnader, två så kallade långhus. Bland fynden fanns också en pilspets och en del av en dolk av flinta. Dessa kan dateras till samma tidsperiod som den tidigare hittade flintskäran. Utifrån dessa fynd ser det ut som att boplatsen, i alla fall till en del, kan dateras till perioden 2300–1800 f Kr. Två hus intill varandra tyder dock på att boplatsen bebotts inte bara under en period utan vid flera tillfällen. Detta eftersom det i regel bara funnits ett bostadshus på varje boplatz. Även bland fynden finns det tecken på att boplatsen har flera tidsskikt. Nu väntar provsvar på C14 som kanske kan hjälpa oss att tolka hur det förhållit sig.

Den välbevarade fönstergluggen i utbyggnadens västra vägg. Foton av Ellinor Larsson, Värmlands Museum.





Några naturvårdande utblickar

**Text och foto
Martin Sandmark**

Lurö skärgård är en övärld där det under lång tid varit mänsklig aktivitet. Dels har vi under århundranden haft, och har, omfattande sjöfart, dels boende som brukat och bott på öarna. Detta har präglat skärgården och dess naturvärden. Lurö har givetvis varit den stora boplatsen under tusentals år men även de mindre öarna norr om Lurö har varit bebodda och brukade. Vi vet idag inte riktigt hur detta brukande har sett ut, framför allt betesregimer på öarna som borde varit omfattande bland öbor och fastlandsbor. Kor användes, får och lite längre tillbaka getter. Namn som Svinön indikerar att man även släppt grisar på öarna som kanske gått fritt sommartid. Troligen har många av öarna haft något typ av bete i perioder som sträcker sig tillbaka hundratals år i tiden.

När man tittar på naturvärden kopplade till brukade odlingslandskap är en viktig faktor

kontinuitet. Alltså hur länge exempelvis bete eller slåtter pågått. Generellt gäller att desto längre tid med hävd desto större chans för hög artrikedom kopplade till dessa brukade miljöer. Ett bra exempel är ängar. På ängarna tog man gräs (hø) vilket skapade magra marker (eftersom man tog bort näringen, gräset) och på sikt fick man en mager mark. Det var inte så positivt för höskörden, men positivt för en mängd arter som inte är så konkurrensstarka utan bara kan växa där konkurrensen om sol och växtplats är liten. Ängar blir därför under rätta förutsättningar mer artrika desto längre tiden går. Jag tror också att dåtidens brukare var väl medvetna om ängsväxternas betydelse. En hög artrikedom, många örter, gav bra hø och friskare djur. Det var därför av betydelse att ha många blommor och örter på sin äng. Jag tror att man flyttade in blommor som man ville ha. Ett exempel är den idag ovanliga blomman

slåttergubbe. En brukningsgynnad växt som idag minskar drastiskt i antal och har en hög hotnivå i den svenska rödlistan. Ängarna växer igen och slåttergubben får allt svårare att hitta sina livsmiljöer. Slåttergubben var utbredd i Sverige förr. Den var en ansedd medicinalväxt som lindrade värk. Det fanns anledning att vilja ha den på sin äng. Slåttergubbe fanns även i Lurö skärgård, noteringar finns från Hökon och Lurö. Idag är den borta och har försvunnit till följd av igenväxningen av ängarna.

Om man återupptar hävden, det kan vara bete eller slåtter, så finns chans för att dessa känsliga arter kommer tillbaka. I Lurö skärgård har vi idag engagemang från Länsstyrelsen i Värmland att bevara och utveckla de kulturlandskap i Lurö skärgård. Dels bedrivs ett bete i skärgården på öar som Sönnervass, Ärnön, Vithall med flera. Syftet är att bevara öppna landskap och bevara artrika miljöer. Och dels har länsstyrelsen slåtter av ängsytor, exempelvis Vingsön, Tegelbruksängen och området vid kyrkoruinen. Idag är det inte gräset, höet som foder, som intresserar utan bevarandet av rar flora och fauna som är produkten av att slåtter eller bete. Syftet med hävden har ändrats, men resultatet för flora och fauna är det samma. Genom hävd får vi en mer artrik skärgård, där flora, fjärilar, bin, fåglar, fiskar och människor kan finna en fristad.

Odlingslandskapet på Vithall har på senare år genomgått omfattande restaureringar och idag betar kreatur åter på ön. Jag rekommenderar ett besök nu när många ytor är frästa och man kan se forna tiders brukande, åkerdiken, vallar och odlingsrösen. Under försommaren kan man uppleva granspira, som rödlistas som Nära Hotad, utmed strandängarna. Den växer bland annat vid den södra spån-

gen. Granspira är beroende av hävd och försvinner om markerna växer igen. Ute på strandängarna kunde vi förra året också räkna in en ny art för Vithall, nämligen strandviol. Det är en liten viol som gärna växer i betade strandängar. Den växer på de norra strandängarna och kan vara svår att upptäcka om man inte är där när violen blommar, vilket är på försommaren. Strandviol listas som Sårbar och återfinns på hävdade strandängar runt om i Sverige om än i kraftigt minskande antal. Därför är det extra roligt att den påträffats på de betade strandängarna på Vithall och visar på att återupptagen hävd kan ge oss tillbaka artrika marker. I vår ska länsstyrelsen försöka bränna av strandängarna i norr. Granspiran gynnas av just bränning så vi får hoppas på fortsatt positiv trend. Och vem vet vad som mer kan växa upp från en slumrande fröbank?

Granspira växer på Vithall i Lurö skärgård.





Dags för spaning.

Mina första luröminnen

Hans Kongbäck

”Hej då morsan, nu är dom här!” Jag hade packat kläder, sovsäck, kamera och kikare och hade fått med mig en rejäl matsäck. Det är den 20 april 1964 och på vägen utanför huset väntar Lennart och Lennart. Målet för vår tre dagars expedition är Lurö och Lurö skärgård belägna inte så långt bort från Skoghall där jag växt upp. Men ändå en för mig okänd del av världen. Få hade hört talas om Värmlandsnäs och Lurö skärgård. Jag hade en gång sett några öar skymta i soldiset i väster på en båtsemester till Djurö 1957. Vi var tre förväntansfulla ornitologer, medlemmar i Karlstads ornitologiska förening, som vinkade hej då och styrde kosan mot Säfte där vi snurrade runt en

stund tills vi upptäckte skylten ”Ekenäs”.

Vårt uppdrag var att kolla upp vårsträcket över Lurö skärgård. Planer fanns från länsstyrelsen på att bilda ett naturreservat i Lurö skärgård. Men först skulle fågellivet kartläggas. Uppdraget gick till Karlstads ornitologiska förening. Tre besök var tänkta att genomföras under året. Notiser om fågelfaunan fanns sparsamt från 1800-talet och fram till 1950-talet. En del fakta fanns i ”Natur i Värmland” där författaren och ornitologen Rudolf Söderberg i ett kapitel beskriver Lurö skärgård och fågellivet under sin mer än femtioåriga vistelse i skärgården. Någon egentlig inventering hade således inte gjorts. Jag kan inte låta bli att lägga till en liten passus om Rudolf. Bertil och Maja Örnvald som brukade köra Rudolf ut till skären och öarna berättade att en gång när

solen brände Rudolfs bara skulle fanns inget annat att göra än att kyla huvudet med en av Majas pannkakor.

På slingriga grusvägar körde vi söderut på Värmlandsnäs. Vägen tog slut och vi parkerade på en grusplan omgiven av tre fyra hus. Ett oändligt vasshav och några bryggor mötte oss. Lite vilsna gick vi ur bilen. Hur ska vi ta oss ut? Vår enda ledtråd var en papperslapp med namnet Evert Ottersten. Evert sitter i en snipa och väntar på oss. Han har tänt en blåslampa och värmer tändkulan. Med väderbitet ansikte och pipa i mungipan önskar han oss välkomna till Ekenäs. Vi som sett fiskgjusar, vråkar, brun kärrhök och tranor kretsa i luften lade motvilligt ifrån oss våra kikare och fick hjälp med packningen ner i båten. Till ljudet av tändkulemotorn styrde Evert ut genom den smala vassrännan. Han står rakryggad med rorkulten i handen och pipan i munnen. Här i skärgården sitter man inte ner när man kör båt. Kurs mot

Lurö. Vassen glesnade och vi korsade den grunda Ekenäsfjärden. Vi passerade den inre ”Gunnarsholmsleden” och gick sedan in genom ”den gröna leden”, vassrännan som delade det stora vasshavet mellan Vithall och Sunnervassen. Idag finns ingen grön led eftersom vassen i stort har försvunnit i likhet med vassen i Ekenäsviken. Evert körde oss till Stångudden där fyrvaktarpater Ruth och Valter Andersson mötte upp. Vi blev inkvarterade på vindsvåningen i fyrhuset, där vi rullade ut våra sovsäckar. Efter att ha njutit av Ruths kokkaffe med riktig grädde öppnade Valter luckan till fyrlanterninen, som blev vår observationsplats under två dagar. Vilken utsikt! Med Kinnekulle i sydost och Kållandsö i söder. Eftermiddagen ägnade vi åt upptäcktsfärd inne på ön. Vi följde stigarna mot pumphuset och Basteviken. Ett öppet landskap präglad av en begynnande igenväxning mötte oss. Där det idag växer alskog intill stigarna växte det då meterhögt sly som ett resultat av att

Dukat bord i huset på Klövön. Huset var i dåligt skick. Vi var tvungna att köra ut fären ur huset och sopa rent bordet innan vi slog oss ner på den gamla kökssoffan som efter en stund föll ihop med ett brak.





En härlig känsla att sitta och passa den gamla tändkulemotorn

jordbruket lagts ner tio år tidigare. Under de två följande dagarna konstaterade vi att sträcket från söder var ganska intensivt och gick in på bred front. Egentligen hade det behövts ett par observationspunkter till. Fyllda av upplevelser lämnade vi Lurö och såg verkligen fram mot den stora inventeringen som vi skulle få vara med att genomföra ett par månader senare.

Så kom juni. Hela skärgården skulle inventeras på både land- och sjöfågel. Jag och två inventerare hade inte möjlighet att ansluta från början. Vi anlände till Ekenäs en kväll ett par dagar senare efter en till synes oändlig resa i hållregn på de sliriga grusvägarna. Efter övernattning hos Marianne och Evert Ottersten blev vi transporterade till Stenstaka, där vi mötte resten av inventeringsgänget. Vi fick låna en snipa med en egensinnig tändkulemotor, som efter att ha startats på morgonen absolut inte fick stanna under dagen, för då gick den inte igång igen. Under följande vecka inventerades de ca. 200 öarna från Mellskären i söder till Ekenäs i norr.



Spaning från lanterninen på Gunnarsholmens fyr.

Eftersom vi var så pass många bodde vi utspridda hos de olika familjerna på ön. Limpa, öl och falukorv höll energin igång under dagarna. Så småningom framkom det att luröborna inte alls var förtjusta i bildandet av ett naturreservat eftersom länsstyrelsens representanter dykt upp och utan samråd lagt ett färdigt förslag på bordet. Drygt nittio häckande sjöfågel och fastlandsarter räknades in under den fantastiska veckan.

Så var det dags för den sista expeditionen i september 1964. Nu skulle höststräcket kartläggas. Denna gång spanade vi från lanterninen på Gunnarsholmens fyr. En av dagarna fick vi känna på den rytande Dalbosjön. Vinden på tjugoen sekundmeter skapade vågor som när de slog i klipporna bildade ett duggregn som träffade oss uppe på lanterninen. Femtioåttio år är mänskligt sett en lång tid. Lurö och öarna i skärgården har växt igen. En del fågelarter har gått tillbaka, andra har ökat. De flesta av de gamla luröborna som jag fick lära känna är nu borta. Nya generationer har tagit över.



Glöm inte medlemsavgiften

150 kr/vuxen, 20 kr/barn (t.o.m.15 år).

Medlemsavgiften betalas på något av följande alternativ:

Bankgiro: 299-3822 Swish: 123 354 84 68

Glöm inte **ange namn** så Gunnar vet vem som betalar.

Viss information går endast ut via mail så uppdatera gärna föreningen med aktuell mailadress.

Betala gärna före 30 april.

Är Du ny föreningsmedlem skriver Du även in adress, telefonnummer och gärna mailadress.

Styrelseledamöter för Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening

Ordf.: Henrik Ahlgren (henrikahlgren@hotmail.com)

Vice ordförande: Inga-Lena Djärv

Kassör: Gunnar Löfdahl

Sekreterare: Jennifer Hobbins

Henrik Ahlgren ord, Claes Hassel suppl 2017-2021
Sune Westerberg ord, Hans Kongbäck suppl 2018-2022
Ellinor Rask ord, Gunnar Åberg suppl 2019-2023
Martin Sandmark ord, Kicki Rask suppl 2020-2024
Inga-Lena Djärv ord, Svetlana Lundh suppl 2021-2025

www.lurönok.se